

ANKETILSVAR
til
Borgarting lagmannsrett

Advokat Ane Stokland
Møterett for Høyesterett

Postadresse: NRK juridisk avd.
0340 Oslo
Besøksadresse: Bj. Bjørnsons pl. 1

Sentralbord: 23 04 70 00
Telefaks: 23 04 85 50
Telefon direkte: 23 04 99 08
Mobil: 95 03 96 18
E-post: ane.stokland@nrk.no

Norsk rikskringkasting as
Foretaksreg.: NO976 390 512 MVA

www.nrk.no

Saksnr.: 13-055599ENE-OTIR/01

Ankende part: Spesialenheten for politisaker

Prosessfullmektig: Politiadvokat Marianne Midtbø

Ankemothpart: Vibeke Haug

Prosessfullmektig: Advokat Ane Stokland
NRK, Juridisk avdeling
RA 42, 0340 Oslo

***

1. Innledning

Det vises til anke fra Spesialenheten for politisaker datert 7. mai 2013, samt e-post av 15. mai 2013 fra tingretten der tilsvarsfrist er satt til 30. mai 2013.

Denne side er enig med tingretten i at saken befinner seg i ytringsfrihetens kjerneområde, at kildevernet etter rettspraksis er tilnærmet absolutt og at det ikke kan gjøres unntak fra kildevernet i nærværende sak. Det vil derfor bli nedlagt påstand om at anken forkastes. I tillegg vil det bli nedlagt påstand om saksomkostninger for lagmannsretten.

2. Sakens rettslige side

Det følger av den europeiske menneskerettighetskonvensjonens (EMKs) artikkel 10 og straffeprosesslovens § 125, og rettspraksis knyttet til disse bestemmelsene, at det åpenbart ikke kan gjøres unntak fra kildevernet i nærværende sak.

EMK artikkel 10 er ved menneskerettsloven § 3 jfr § 2 gjort til norsk lov med forrang. Det følger av klar praksis fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) at journalisters rett til kildevern er beskyttet av artikkel 10 og at kildevernet er tilnærmet absolutt - i alle fall når det gjelder saker av allmenn interesse. Denne praksisen er fulgt opp av Høyesterett. Straffeprosessloven § 125 må tolkes i samsvar med rettspraksis fra EMD.

Den grunnleggende avgjørelsen fra EMD er Goodwin mot Storbritannia fra 1996. I denne står det blant annet følgende i avsnitt 39:

“Protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom, as is reflected in the laws and the professional codes of conduct in a number of Contracting States and is affirmed in several international instruments on journalistic freedoms (...). Without such protection, sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result the vital public-watchdog role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable information may be adversely affected. Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society and the potentially chilling effect an order of source disclosure has on the exercise of that freedom, such a measure cannot be compatible with Article 10 (art. 10) of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest.”

Det er henvist til Goodwin-avgjørelsen i en rekke senere avgjørelser, blant annet storkammeravgjørelse Sanoma Uitgevers B.V. mot Nederland fra 2010 der det i avsnitt 50 og 51 står følgende:

“Freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society and the safeguards to be afforded to the press are of particular importance. Whilst the press must not overstep the bounds set, not only does the press have the task of imparting such information and ideas: the public also has a right to receive them. Were it otherwise, the press would be unable to play its vital role of “public watchdog” (...) The right of journalists to protect their sources is part of the freedom to “receive and impart information and ideas without interference by public authorities” protected by Article 10 of the Convention and serves as one of its important safeguards. It is a cornerstone of freedom of the press, without which sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result the vital public-watchdog role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable information to the public may be adversely affected.
The Court has always subjected the safeguards for respect of freedom of expression in cases under Article 10 of the Convention to special scrutiny. Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society, an interference cannot be compatible with Article 10 of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest.

(Denne avgjørelsen og dette avsnittet er det for øvrig er henvist til Høyesteretts siste avgjørelsen om EMK artikkel 10, HR-2013-00641-A, se avsnitt 51.)

Som det fremgår må det foreligge et altoverveiende samfunnsmessig behov for å gjøre unntak fra kildevernet. Kildevernet er en grunnleggende forutsetning for pressefriheten og for at media skal kunne fylle sin rolle som «offentlig vaktbikkje» og formidle korrekt informasjon i saker av allmenn interesse. Det følger av EMD-praksis at det foreligger en særlig streng prøvingsintensitet (liten skjønnsmargin) ved spørsmål om inngrep i kildevernet.

Kildevernet er begrunnet i samfunnsinteressen i en fri formidling av nyheter og avdekking av kritikkverdige forhold i saker av allmenn interesse, og ikke i hensynet til beskyttelse av kilden. Videre er det ikke primært skadevirkningene i den konkrete saken som skal vurderes, men hvilke skader slike pålegg kan påføre informasjonsfriheten *generelt* – den «chilling effect» slike pålegg vil ha. Det skal i denne sammenheng også vises til Financial Times Ltd m fl mot Storbritannia fra 2009, avsnitt 63:

«In the case of disclosure orders, the Court notes that they have a detrimental impact not only on the source in question, whose identity may be revealed, but also on the newspaper against which the order is directed, whose reputation may be negatively affected in the eyes of future potential sources by the disclosure, and on the members of the public, who have an interest in receiving information imparted through anonymous sources and who are also potential sources themselves.»

Det skal videre påpekes at kildevernet også gjelder pålegg om å gi informasjon som ikke nødvendigvis direkte avslører kildens identitet, dersom formålet med pålegget er å kunne spore opp hvem kilden er. Dette følger blant annet av Financial Times-saken, avsnitt 70:

“While, unlike the applicant in the Goodwin case, the applicants in the present case were not required to disclose documents which would directly result in the identification of the source but only to disclose documents which might, upon examination, lead to such identification, the Court does not consider this distinction to be crucial. In this regard, the Court emphasises that a chilling effect will arise wherever journalists are seen to assist in the identification of anonymous sources. In the present case, it was sufficient that information or assistance was required under the disclosure order for the purpose of identifying X.”

Disse synspunktene er fulgt opp i flere avgjørelser fra Høyesterett. Det kan her blant annet avgjørelsene inntatt i Rt 2002 s 489 og Rt 2004 s 1400 som begge gjalt SEFOs begjæring om at en journalist skulle pålegges å forklare seg for å spore opp kilden til antatt brudd på politiets taushetsplikt. Høyesterett avviste i begge avgjørelsene SEFOs begjæring. I Rt 2004 s 1400 uttales det følgende:

Unntaket fra kildevernet i § 125 tredje ledd må tolkes i samsvar med praksis fra EMD for å være i harmoni med EMK artikkel 10. Etter Goodwin-saken antar jeg at kildevernet langt på vei er absolutt så lenge de opplysninger kilden har gitt er av samfunnsmessig betydning. Men Goodwin-saken viser også at det må foreligge meget tungtveiende hensyn for å pålegge vitneplikt selv om opplysningene er uten slik betydning.

Videre kan det vises til avgjørelsen inntatt i Rt 2010 s 1381 avsnitt 62 der det står følgende:

Ved vurderingen av om det her skal gjøres unntak fra kildevernet, finner jeg det riktig å legge til grunn den mer langsiktige effekten av å skulle gjøre unntak – den såkalte « chilling effect », som ble fremholdt blant annet i Rt-1992-39 (på side 49) og Goodwinsaken (EMD-1990-17488). I det lange løp er det en risiko for at en mer utstrakt bruk av vitneplikt vil kunne medføre at viktige kilder blir borte. Etter mitt syn tilsier derfor vesentlige samfunnsinteresser at media i størst mulig utstrekning bør kunne bevare anonymitet om sine kilder.

...

Jeg finner på denne bakgrunn ikke å kunne legge avgjørende vekt på at « Finneren » i sitt innlegg omtalte et straffbart forhold, og at opplysninger om kilden muligens kunne ha ført til at det blir avdekket hvor runesteinen befinner seg. Dette gjelder selv om vi her – som det er

anført av påtalemyndigheten – ikke befinner oss i ytringsfrihetens kjerneområde. Kildevernet har etter Høyesteretts praksis en meget sterk stilling.

I vår sak er det snakk om dokumentasjon fra en sak av ekstrem allmenn interesse – 22. juli-saken. Det må således være åpenbart - slik også tingretten har lagt til grunn - at vi befinner oss i ytringsfrihetens kjerneområde, og der er kildevernet tilnærmet absolutt.

22. juli-saken er også illustrerende for viktigheten av kildevernet. Som fremkommet i media ble de første sakkyndiges rapport om Breivik – i strid med taushetsplikten - lekket til pressen. Pressens gjengivelse av denne rapporten og den debatt det skapte i media var en direkte årsak til at tingretten besluttet å oppnevne nye sakkyndige, hvilket igjen må antas å ha vært utslagsgivende for det resultat tingretten kom til mht tilregnelighetsspørsmålet. Det kan i denne sammenheng vises til det tingretten skrev i sin beslutning av 13. januar 2012 om å oppnevne nye sakkyndige i saken (publisert på lovdata: <http://www.lovdata.no/nyhet/dok/toslo-2011-188627-1.html>) :

«Det fremgår av påtalemyndighetens uttalelse 4. januar 2011 at ansatte ved, og rådgivende helsepersonell knyttet til, Ila fengsel ikke har observert tegn på at siktede er psykotisk. Videre er det i den offentlige debatt fra ulikt faglig hold reist kritikk mot den sakkyndige erklæringen som er avgitt. Retten har selv ikke hatt grunnlag for å vurdere berettigelsen av denne kritikken. Disse omstendigheter taler for å la uavhengige sakkyndige foreta en ny utredning av siktedes tilregnelighet basert på det samlede bevismaterialet.»

Når det gjelder den ankende parts anførsler skal følgende særskilt bemerkes:

Spesialenheten påpeker at tingretten har lagt til grunn at saken ikke faller inn under straffeprosesslovens § 125 tredje ledd annet punktum og at det skulle medføre at de tilbudte opplysningene ikke skulle være av samfunnsmessig betydning. Det kan ikke være riktig. Tingretten uttaler nettopp at det er snakk om en sak av ekstrem allmenn interesse og at man derfor befinner seg i ytringsfrihetens kjerneområde. Begrunnelsen for at tingretten har lagt til grunn at saken ikke faller inn under § 125 tredje ledd annet punktum, må være at bestemmelsen kun dekker de tilfeller der det faktisk er avdekket forhold av samfunnsmessig betydning. I vår sak avslø NRK som kjent tilbudet og det er dermed ikke avdekket noe. Bestemmelsens ordlyd lyder som følger:

«Dersom forfatteren eller kilden har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, kan vitnet bare når det finnes særlig påkrevd pålegges å oppgi navnet.»

Det følger også av bestemmelsens forarbeider at den kun rammer de tilfeller der det faktisk er avdekket forhold av samfunnsmessig betydning, jfr Ot.prp. nr. 55 (1997-1998):

«Departementet kan slutte seg til utvalgets gjengitte fellesmerknader til det presiserende annet punktum, bortsett fra at man ikke finner at annet punktum bør dekke de tilfellene der kilden må antas å ha « villet » avdekke forhold som nevnt, men rent faktisk ikke har gjort dette. Med den særlig høye terskelen for pålegg om vitneplikt som vil gjelde etter annet punktum, bør slike særtilfeller heller bedømmes mer konkret etter første punktum.»

Spesialenheten uttrykker videre at det utelukkende er de konkrete opplysningene som ble tilbudt NRK Brennpunkt som er relevante og ikke 22. juli-sakens allmenne

interesse/samfunnsmessige betydning som sådan. Heller ikke dette kan være riktig. Det følger av rettspraksis at sakskompleksets allmenne interesse skal vurderes i den interesseavveiningen som skal foretas. Her kan det blant annet vises til Rt 2002 s 489 der det uttales følgende:

Det temaet Søreide arbeidet med og som ledet til innslaget i TV2-nyhetene, må anses å ha betydelig offentlig interesse. Det er nok så at innslaget kunne ha blitt laget og sendt selv om Søreide ikke hadde fått kunnskap om at det var A det dreide seg om. Men, på samme måte som lagmannsrettens flertall, legger jeg vesentlig vekt på at Søreide hadde journalistfaglige grunner til å skaffe rede på hvem saken dreide seg om.

Videre kan det vises til Rt 2004 s 1400 der det i avsnitt 50 uttales følgende:

«Kjærende part har anført at artikkelen 9. desember 2002 var uten samfunnsmessig relevans. Jeg er enig i dette for så vidt gjelder opplysningene om kommunikasjonskontroll og andre detaljer fra den konkrete etterforskningen, og jeg viser her til hva jeg i den forbindelse tidligere har uttalt om anvendelsen av § 125 tredje ledd annet punktum. Dette moment har betydning også ved interesseavveiningen etter første punktum. Jeg kan imidlertid ikke se at det er så tungtveiende at det kan veie opp det generelle hensyn til ytringsfriheten og dens avhengighet av kildevernet som er berørt tidligere. Det må her ha betydning at artikkelen 9. desember – som tidligere nevnt – var ledd i en rekke reportasjer med kritisk og undersøkende journalistikk, der både dørvaktens tilknytning til kriminalitet og politiets passivitet og manglende kontroll var sentrale tema. Reportasjene var slik sett i ytringsfrihetens kjerneområde, hvor kildevernet er nær absolutt. Slik jeg ser det, må man i denne situasjon lettere akseptere at reportasjen i noen grad bringer informasjon som ikke er av samfunnsmessig betydning, med den følge at det brudd på taushetsplikt som denne informasjonen synes å stamme fra, ikke uten videre leder til pålegg om vitneplikt.»

Under enhver omstendighet må det legges til grunn at de opplysninger NRK ble tilbudt faktisk var av stor allmenn interesse. Det vises her til vitneforklaring fra Vibeke Haug der det står at den tilbudte informasjonen var vesentlig og ville gi nye opplysninger i 22. juli-saken.

Spesialenheten uttrykker videre at det straffbare forhold som søkes oppklart i denne saken er av alvorligere karakter enn det som er behandlet i rettspraksis. Det er ikke riktig. Her skulle det være tilstrekkelig å vise til Sanoma Uitgevers B. V. mot Nederland fra 2010 som gjaldt informasjon som kunne lede til oppklaringen av en serie organiserte væpnede ran (som etter straffeloven § 268 har en strafferamme på 12 år mot 3 år for korrupsjon).

Det skal også minnes som at det i vår sak kun ble forsøkt formidlet informasjon til NRK, at dette ble avslått og dermed ikke førte til publisering. Skadevirkningene er således *mindre* enn i Rt 2004 s 1400 – se avgjørelsens avsnitt 49:

«Men etter min mening foreligger det i saken også omstendigheter som svekker skadevirkningene av et eventuelt brudd på taushetsplikten. Jeg nevner først at opplysningene om kommunikasjonskontroll og bruk av kodeord var offentliggjort – om enn langt mindre detaljert – en måned tidligere i Bergensavisen. Videre er det ikke anført eller forsøkt påvist at eventuelle brudd på taushetsplikten har skadet etterforskningen i den konkrete saken. Det gjelder både opplysningene om kommunikasjonskontrollen, som for lengst var avsluttet da Bergens Tidende offentliggjorde disse, og andre brudd på taushetsplikt som kan foreligge, for eksempel detaljerte opplysninger fra avhør av siktede og informasjon om opplegget for videre etterforskning.»

Videre skal det understrekes at det er den skadelige virkningen et unntak fra kildevernet vil ha for informasjonsfriheten *generelt* («the chilling effect») som er det vesentlige i denne saken.

Dersom NRKs medarbeidere skulle bli pålagt å gi informasjon som kan føre til at deres kilder røpes, vil det være ødeleggende for den tilliten NRK og den enkelte medarbeider er nødt til å ha i forhold til eksisterende og potensielle kilder. Som påpekt av EMD i en rekke saker er kildevernet en helt grunnleggende forutsetning for reell pressefrihet. Å pålegge media å identifisere (eller gi informasjon som kan føre til identifisering av) kilder som tar kontakt for å tilby informasjon i saker av allmenn interesse, vil ødelegge for medias mulighet til å motta slik informasjon og dermed for pressens utøvelse av sin viktigste rolle – rollen som «offentlig vaktbikkje».

Avslutningsvis skal det påpekes at spesialenhetens påstand kun omfatter opplysninger om hvem som *formidlet* tilbudet, samt at Haug ikke vet identiteten til politikilden. Det kan derfor reises spørsmål om vilkåret «av vesentlig betydning for sakens oppklaring» i § 125 tredje ledd første punktum overhodet er oppfylt.

Det vil bli nedlagt påstand om saksomkostninger etter analogi fra tvisteloven. Det følger av etablert rettspraksis at saksomkostninger kan kreves i denne type saker, jfr blant annet Rt-2011-800 avsnitt 82, Rt-2010-1638 avsnitt 56, Rt-2010-1381 avsnitt 66, Rt-2009-973 avsnitt 60 og Rt-1998-1891. Saksomkostninger så langt beløper seg til kr 10 500 som i sin helhet utgjør salær, 7 timer á kr 1500.

3. Påstand

På vegne av Vibeke Haug nedlegges følgende **påstand**:

1. Anken fra Spesialenheten for politisaker forkastes.
2. Vibeke Haug tilkjennes sakens omkostninger for lagmannsretten.

***

Anketilsvaret oversendes retten i fire likelydende eksemplarer. I tillegg er ett eksemplar sendt Spesialenheten for politisaker.

Oslo, 29. mai 2013

Ane Stokland
Advokat

